

Vilka utlandsstuderande tar **merkostnadslån**?

Det finns många motiv till varför man väljer att studera utomlands. Vanliga orsaker är att man planerar för en internationell yrkeskarriär eller att en specifik utbildning endast finns tillgänglig vid ett lärosäte utomlands.

Att studera utomlands innebär ofta avgifter och extra kostnader för den studerande, samtidigt som möjligheten till att arbeta vid sidan av studierna inte är lika stor. Utöver studiebidrag och studielån söker därför utlandsstuderande ofta även extra lån, så kallade merkostnadslån. I den här artikeln undersöker vi vilka utlandsstuderande som tar merkostnadslån och vilka som inte gör det.

Sju av tio free-movers tar merkostnadslån

Den som studerar utomlands kan, utöver studiebidrag och studielån, söka så kallade merkostnadslån. Merkostnadslån kan ges för undervisningsavgifter, utlandsstudier, resor, försäkring och vissa övriga kostnader.¹

Alla väljer dock inte att ansöka om merkostnadslån. Det är därför intressant att ställa frågan: Vilka utlandsstuderande tar merkostnadslån och vilka gör det inte?

Merkostnadslån är vanligare bland så kallade free-movers (70 procent tar merkostnadslån) i jämförelse med utbytesstuderande (46 procent). Anledningen till det är bland annat att free-movers ofta måste betala undervisningsavgifter till lärosätet, vilket utbytesstuderande sällan behöver. Utbytesstuderande inom exempelvis Erasmus får också i många fall stipendier.

Av den anledningen väljer vi att endast undersöka dem som studerade utomlands på eftergymnasial nivå 2016/17 som så kallade free-movers. Dessa var 14 889 personer och flest studerade i USA och i Storbritannien. Fortsättningen av artikeln handlar alltså om dessa free-movers.

Vanligast med merkostnadslån i Australien och länder i östra Europa

Studerande i olika länder använder merkostnadslån olika mycket. Australien var det land där högst andel av de studerande tog merkostnadslån. Här tog hela 92 procent av de studerande merkostnadslån. Därefter använde högst andel studerande merkostnadslån i länder i östra Europa; Slovakien, Bulgarien, Litauen, Lettland och Tjeckien. I dessa länder är det vanligt att studera långa läkarutbildningar med höga undervisningsavgifter.

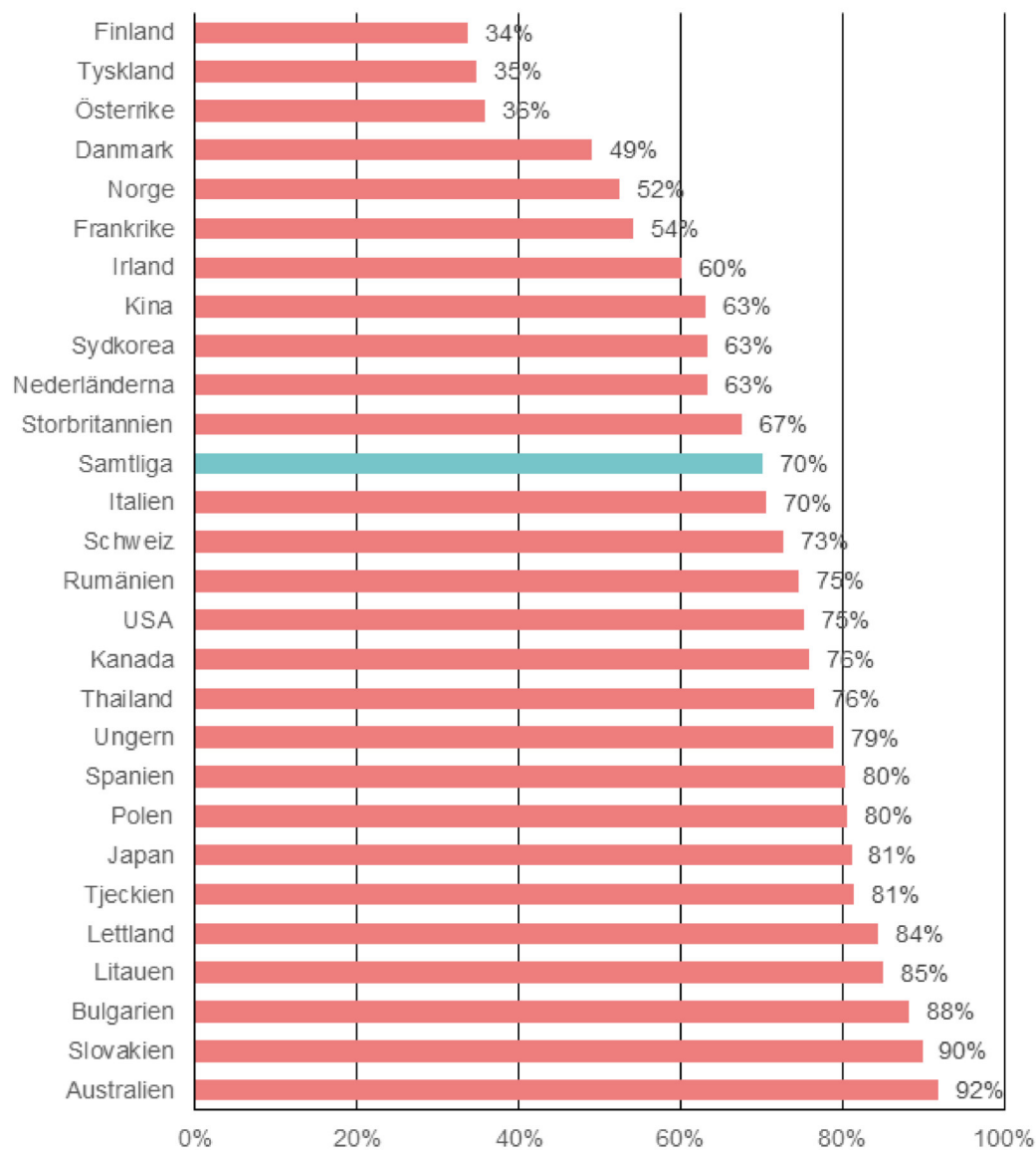
70 procent av de som studerar utomlands som free-movers tar merkostnadslån.

VAD ÄR EN FREE-MOVER?

En free-mover är en studerande som arrangerar utlandsstudierna helt själv. Till skillnad mot en utbytesstuderande som studerar vid ett svenskt lärosäte och tillbringar en del av utbildningstiden utomlands inom ramen för lärosätets utbytesavtal.

¹ Du kan läsa mer om de olika typerna av **merkostnadslån** på sida 7.

Diagram 1. Andel free-movers som tog merkostnadslån fördelat efter studieland¹

¹ Av länder där minst 50 free-movers studerade.

Lägst andel använde merkostnadslån bland dem som studerade i Finland, Tyskland, Österrike, Danmark och Norge. I dessa länder har lärosätena vanligtvis en låg undervisningsavgift eller inte någon undervisningsavgift alls. I Finland, Tyskland och Österrike studerade nästan två tredjedelar av de utlandsstuderande utan att ta merkostnadslån.

Varför är merkostnadslånet mer populärt i vissa länder?

Det land studierna bedrivs i tycks alltså ha betydelse för hur många som använder merkostnadslån. Det beror sannolikt på hur stor andel av de studerande som behöver betala en undervisningsavgift i landet, samt på nivån på avgiften. Nivån på undervisningsavgiften kan dock variera mellan olika lärosäten och utbildningar inom ett land.

I de länder där många lärosäten tar ut höga avgifter är det vanligt att de studerande tar merkostnadslån för undervisningsavgift, men även det allmänna merkostnadslånet för utlandsstudier.

”En högre andel av dem som studerar inom hälso- och sjukvårdsområdet använder merkostnadslån.”

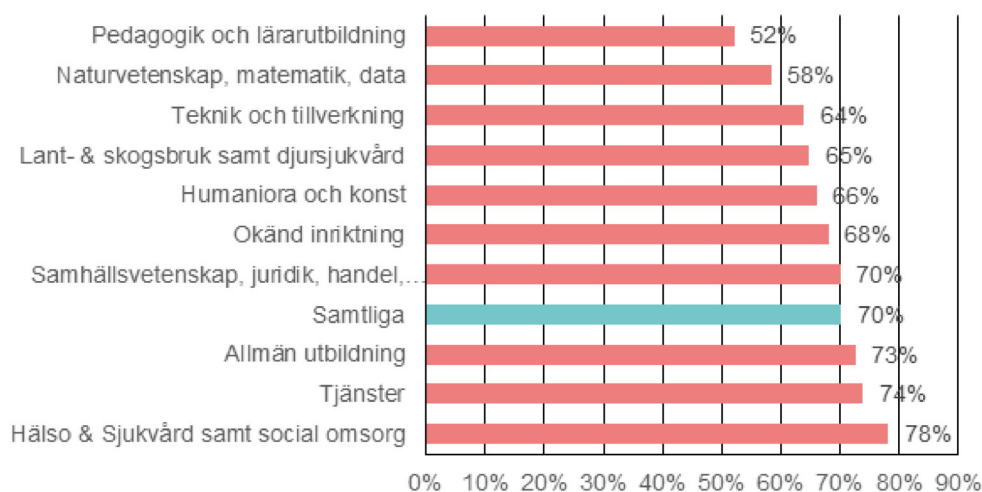
Däremot verkar det inte finnas något samband mellan levnadsomkostnaderna i olika länder och andelen studerande som tar merkostnadslån för utlandsstudier. De som använder merkostnadslån för utlandsstudier ser i stor utsträckning ut att vara samma personer som även tar merkostnadslån för undervisningsavgifter. Det skulle kunna vara en indikation på att studerande använder delar av merkostnadslånet för utlandsstudier till att betala undervisningsavgiften vid lärosäten med höga avgifter.

Att läsa ett långt program på ett lärosäte som tar ut undervisningsavgift bidrar också att utbildningen kan bli dyr. En högre andel av dem som studerar inom hälso- och sjukvårdsområdet använder merkostnadslån jämfört med studerande inom andra utbildningsinriktningar. Majoriteten av dem som studerar utomlands inom hälso- och sjukvård studerar på långa läkarprogram med höga undervisningsavgifter.

Att läkarstuderande oftare tar merkostnadslån beror som sagt bland annat på att de i högre grad studerar i östra Europa där det är vanligt att lärosätena tar ut undervisningsavgift. Men att många läser långa och dyra utbildningar i dessa länder kan i sin tur bidra till att användandet av merkostnadslån är högt i länder i östra Europa.

De som studerade pedagogik- och lärarutbildningar använde merkostnadslånet i lägst utsträckning. Det beror antagligen på att dessa studier är vanligare i länder och på lärosäten där det sällan förekommer undervisningsavgifter. Det finns inget som talar för att vissa utbildningsinriktningar i sig skulle leda till att fler tar merkostnadslån.

Diagram 2. Andel free-movers som tog merkostnadslån fördelat efter utbildningsinriktning.

Äldre nyttjar oftare merkostnadslån

Män använde merkostnadslånet i något högre utsträckning än kvinnor, men skillnaden var liten.

Äldre utlandsstuderande tog oftare merkostnadslån än yngre. Exempelvis tog 75 procent av dem som var 30 år eller äldre merkostnadslån, jämfört med 64 procent av dem som var 21 år eller yngre. Vi vet till exempel sedan tidigare att yngre studerande oftare får ekonomiskt stöd från sina föräldrar i jämförelse med äldre.

För 23 procent av de utlandsstuderande saknas uppgifter om föräldrarnas högsta utbildningsnivå.³ För ytterligare 10 procent finns det bara uppgift om den ena förälderns utbildningsnivå. Utifrån de uppgifter vi har tog de som har föräldrar med högst gymnasial utbildning oftare merkostnadslån (79 procent) än de vars föräldrar har minst tre års eftergymnasial utbildning (69 procent). Mönstret såg likadant ut i länder där vi saknar uppgifter för en lägre andel av de studerande, till exempel i USA, Lettland och Tjeckien. Det tyder på att studerande som har föräldrar med lägre utbildningsnivå oftare tar merkostnadslån.

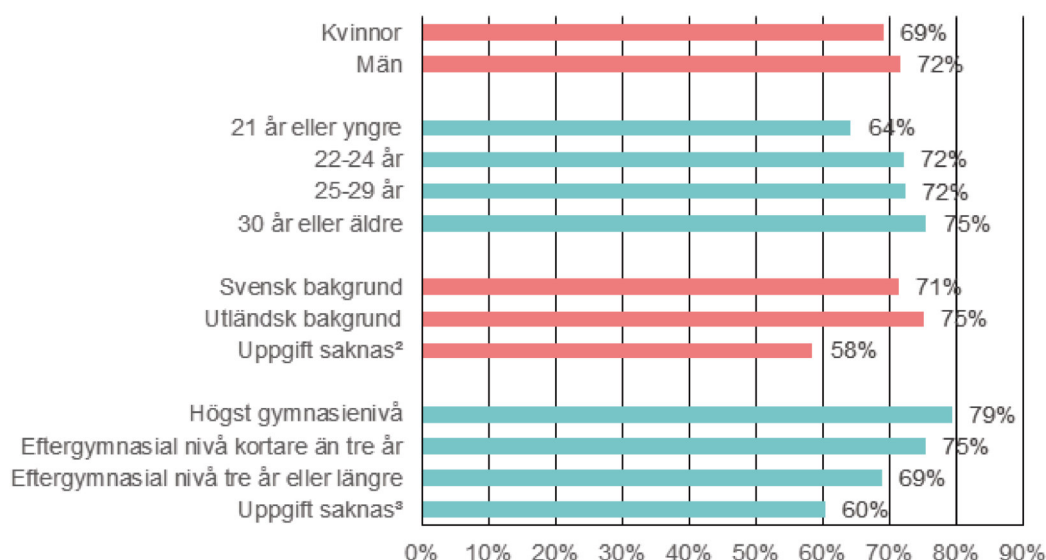
Bland studerande i Sverige är lånebenägenheten för ordinarie studielån istället lägre bland dem vars föräldrar har lägre utbildningsnivå. I Sverige har de studerande dock större möjligheter att arbeta vid sidan av studierna jämfört med studerande utomlands.

Vi saknar även uppgift om de studerande har svensk eller utländsk bakgrund för många utlandsstuderande. Utifrån de uppgifter vi har var det dock en något högre andel av de studerande med utländsk bakgrund som tog merkostnadslån, jämfört med dem med svensk

³ Under *Mer om studien* i slutet av artikeln kan du läsa mer om de studerande som vi saknar uppgifter för.

bakgrund.⁴ Det kan i så fall bero på att personer med utländsk bakgrund var överrepresenterade på hälso- och sjukvårdsutbildningar i östra Europa och underrepresenterade bland studerande i exempelvis Danmark och Norge. När det gäller ordinarie studielån är det en betydligt högre andel av dem som har svensk bakgrund som tar lån.

Diagram 3. Andel free-movers som tog merkostnadslån fördelat efter bakgrundsfaktorer¹.

¹Utbildningsnivå avser föräldrarnas högsta utbildningsnivå.

²För 2 651 personer saknas uppgifter om bakgrund. Uppgifter finns endast för personer som var folkbokförda i Sverige den 31 december 2016.

³För 3 355 personer saknas uppgifter om föräldrarnas utbildningsnivå. Dessa utgörs främst av personer som inte var folkbokförda i Sverige den 31 december 2016.

Merkostnadslånet bidrar till att utjämna snedrekryteringen till utlandsstudier

Det land studierna bedrivs i verkar, tillsammans med utbildningen de studerar på, ha stor betydelse för andelen som tar merkostnadslån. Andelen som använder merkostnadslån skiljer sig också åt beroende på ålder. Uppgifterna tyder på att det även finns skillnader beroende på föräldrarnas utbildningsnivå.

Studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Det är sedan tidigare känt att den sociala snedrekryteringen till utlandsstudier är större än till högskolestudier i Sverige. En hög andel av dem som studerar utomlands som free-movers använder merkostnadslån. Det tyder på att merkostnadslånet har en utjämnande effekt för utlandsstuderande.

Författare:

Malin Lundquist
Arbetar med
uppföljning och statistik
Malin.lundquist@csn.se

⁴ Med utländsk bakgrund menas här personer, folkbokförda i Sverige, som är födda utomlands samt personer som är födda i Sverige med två utrikesfödda föräldrar. Att en person har svensk bakgrund innebär därmed att personen är född i Sverige och att en eller båda föräldrarna är födda i Sverige.

Mer om studien

Detta är en deskriptiv registerstudie som bygger på flera olika datakällor. Datamaterialet består främst av uppgifter från CSN:s datalager. Uppgifter om huruvida de studerande hade svensk eller utländsk bakgrund och föräldrars utbildningsnivå har inhämtats från SCB. För mer information om datamaterialet, se rapporten Vägen till utlandsstudier, där samma data användes.

Vi har undersökt de 14 889 free-movers i datamaterialet som fick studiemedel för utlandsstudier i minst tre veckor under perioden 1 juli 2016-30 juni 2017. Endast studier på eftergymnasial nivå ingår.

Studerande som har tagit merkostnadslån innefattar här de free-movers som har tagit minst en sorts merkostnadslån.

För uppgifter om andelen som tar merkostnadslån i olika studieländer redovisar vi endast uppgifter för länder där minst 50 free-movers studerade under 2016/17. I uppgifterna om användandet av merkostnadslån fördelat efter studieländer ingår inte personer som hade studerat i mer än ett land under perioden.

Det saknas uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå för 3 355 personer. Det saknas även uppgift om svensk eller utländsk bakgrund för 2 651 personer. Av dessa studerade 50 respektive 55 procent i Danmark, Norge eller Storbritannien. Att andelen som tog merkostnadslån var lägre bland dem som vi saknar uppgifter för beror på att många av dem studerade i dessa länder, där användandet av merkostnadslån var lägre än genomsnittet.

För 1 558 personer finns dessutom endast uppgift om den ena förälderns utbildningsnivå. Det betyder att en del studerande kan hamna i fel kategori och skulle kunna ha en förälder med högre utbildning.

Att vi saknar uppgifter om svensk eller utländsk bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå för många av de utlandsstuderande gör att det finns en osäkerhet kring hur merkostnadslån används fördelat efter dessa variabler. Dessa resultat skulle kunna förändras om vi hade haft uppgifter för alla utlandsstuderande.

FAKTA OM MERKOSTNADSLÅN

Merkostnadslån för utlandsstudier: Alla som studerar utomlands kan få ett kompletterande merkostnadslån för utlandsstudier. För studier under 2016 var merkostnadslånet för utlandsstudier 553 kronor per vecka. Lånet är tänkt att kompensera i länder med högre kostnadsläge. Detta är den vanligaste typen av merkostnadslån bland free-movers.

Merkostnadslån för undervisningsavgift: Den som studerar vid en skola som tar ut en obligatorisk avgift kan få merkostnadslån för undervisningsavgift. Detta är den näst vanligaste typen av merkostnadslån bland free-movers.

Merkostnadslån för resor vid utlandsstudier: Utlandsstuderande kan få merkostnadslån för reskostnader till och från det land där studierna bedrivs. Olika belopp ges beroende på om studierna bedrivs inom eller utom EU/EES, Schweiz och Storbritannien.

Merkostnadslån för försäkring vid utlandsstudier: Den studerande kan få merkostnadslån som täcker kostnader för en personförsäkring.

Andra kostnader som ger rätt till merkostnadslån: Studerande kan även få merkostnadslån för till exempel inköp av musikinstrument, resor vid insamling av material till uppsats och resor och logi vid studie- och praktikresa. Merkostnadslån kan ges för dubbel bosättning och pendlingsresor, till studerande i Sverige eller i EU/EES och Schweiz.

Källor till artikeln

CSN (2017). Lånebenägenhet bland studerande med studiemedel.
CSN, rapport 2017:4. Dnr 2017-219-5265.

CSN (2017). Ändrade bestämmelser för studiemedel för utlandsstudier.
Återrapportering av ett regeringsuppdrag. Dnr 2016-100-9238.

CSN (2018) Studerandes sociala och ekonomiska situation 2017.
CSN, rapport 2018:3. Dnr 2018- 219-2451.

CSN och UHR (2019). Vägen till utlandsstudier. CSN, rapport 2019:10.
Dnr ADM/2019:506.

Vi gör studier möjligt.

[csn.se](https://www.csn.se)